

ПРЕДЛОГ ЗА ЧИТАЊЕ

Срећна вода
Ненад Шапоња
(Прометеј)

Поезије нема без метафизичког саговорника, каже новосадски поета Ненад Шапоња најављујући своју осму збирку, наследницу „Психологије гравитације“, која је добила четири значајне награде: „Лаза Костић“, „Стеван Пешић“, „Кочићево перо“ и „Теодор Павловић“, те била у најужем избору за још неколико књижевних признања. „Без пара у свету чистих душа. Без слутње тога света. Зрна туге ионако су разбацана по земљи поезије, усред њене немерљиве лепоте. А само велика туга може да дозове праву радост, да покаже да живот постоји“, вели песник и додаје: „Испред нас су најчешће изазови привида, искушења комуникације са химерама, а где смо ми, где је наш смисао и како препознати есенцију? Како препознати где душа спава? И како је разбудити? Макар на трен? Како бити изван видљивог бића? Како наћи место за душу, властиту, у овом свету? Како препознати њено станиште? Како препознати смисао и траг њеног пута? Како у исто време бити тамо где и јеси и ниси? – питам се заувек...”

Владан Матић је писац врло специфичног и прецизног прозног израза, који након романа „Завршавање двадесетог века“, и у новој књизи „Шангај, и пола света“, наставља са кодирањем геополитичких парадигми нашег савременог света, односно његове претходне прошлости. У кратком формату од осамдесетак страна читалац ће се сусрести са безвременим ритмом сећања, која уоквирују конкретизоване епизоде са тешким ваздухом свакодневице, али и интимном картографијом писца, том бескрајном панорамом искустава; у тим искуствима оно што се подразумева изједначава се са оним што је недодирљиво, интуитивно и имажинативно, као и сама ова књига која се опире чврстим жанровским и семантичким оквирима и, у дијалогу са свим претходним делима овог писца, остварује сопствени номадизам. Ова хибридна проза, која у пишчевом противжанровском избору, предност даје фрагменту, фантазми, запису, сну, белешци, фотографији и монтажи, али и мноштву плутајућих гласова и сведочанстава, сасвим је апартан доживљај изласка из једног минулог века својствен Матићевој поетици поигравања са приповедачким хоризонтом очекивања.

Шангај и пола света
Владан Матић
(Агора)

Владан Матић је писац врло специфичног и прецизног прозног израза, који након романа „Завршавање двадесетог века“, и у новој књизи „Шангај, и пола света“, наставља са кодирањем геополитичких парадигми нашег савременог света, односно његове претходне прошлости. У кратком формату од осамдесетак страна читалац ће се сусрести са безвременим ритмом сећања, која уоквирују конкретизоване епизоде са тешким ваздухом свакодневице, али и интимном картографијом писца, том бескрајном панорамом искустава; у тим искуствима оно што се подразумева изједначава се са оним што је недодирљиво, интуитивно и имажинативно, као и сама ова књига која се опире чврстим жанровским и семантичким оквирима и, у дијалогу са свим претходним делима овог писца, остварује сопствени номадизам. Ова хибридна проза, која у пишчевом противжанровском избору, предност даје фрагменту, фантазми, запису, сну, белешци, фотографији и монтажи, али и мноштву плутајућих гласова и сведочанстава, сасвим је апартан доживљај изласка из једног минулог века својствен Матићевој поетици поигравања са приповедачким хоризонтом очекивања.

На ивици интерпретације
Радојка Вукчевић
(Академска књига)

Књига Радојке Вукчевић наставак је њеног рада на историји америчке књижевности, али обухвата и канадску англофону књижевну продукцију и рецепцију српске књижевности. Ивица из наслова жариште је које здружује њено интересовање за поезију, питања језика, идентитета, постмодернизма, односа центра и маргине, у контексту када је теоријским императивом маргина постављена у средиште интересовања како би се створили паралелни канони од свих до тада искључених књижевних гласова. Хибридни и комплексни приступом књижевности прати се генеалогичка књижевних тема и форми, као и динамика смене интерпретативних модела.

Хибридни и комплексни приступом књижевности прати се генеалогичка књижевних тема и форми, као и динамика смене интерпретативних модела.

ИЗ ПИШЧЕВЕ БЕЛЕЖНИЦЕ
Миодраг Булатовић у Острогу (2)

Новица Ђурић

Подгорица, 2024.

„Ја сам с балкона дозивао звезде. Лајао на себе. Пљувао по ликовима из подземља, замишљао како нас воде у тамницу...“, прича Буле без и једне гримасе на лицу. Попримаче столицу, хоће скоро на уво нешто да ми каже. Као да је по сриједи велика тајна, тихо ми вели:

„Мораш да ме одвезеш у манастир Острог. Никада нисам био. Никада. Мислио сам и да нећу. Али се синоћ догоди чудо. Лежим, онако обучен, и видим на плафону како ми се врзају неке чудне сенке. Покушавам да их распознам и тако заспах. У неко доба чујем, чујем како ме мајка дозива и говори: 'Буле, сине, иди у Острог. Ајде, сине, молим те. Послушај ме овај пут'. Ја вичем да нећу, а она понавља: 'Иди, сине, иди.'”

„То те није звала мајка, то те звао Свети Василије. Нема шта ту да се размишља и прича. Идемо“, прекинух га у пола исказа.

„Стани! Стани!“, узвраћа. „Није лако мени прегрешном љубити њивот Светог Василија и тражити опрост. Како? Како ја тамо? Мало је светлости у мом животу. Мало. Има ли ишта чему се нисам наругао? Веровах мало. Могу ли ја то и немој да ми говориш да идемо ако не мислиш да ја то могу!”

Понових молитву неколико пута. Прекрстих се. Виде Буле и рече:

„Ти се то прекрсти. Нешто није у реду? Не иде ти се са мном... Реци, разумећу шта год да је посреди“.

„Изговорих једну молитву за нас грешне и прегрешне. Тражих опрост. Ето, то је то“.

Није ми било лако. Велика је то одговорност пред собом и Господом, јер како бих ја могао знати да ли неко може цјеливати свеца или не? Полазим од уверења да Господ искушава, прашта и благосиља и грешнике показујући им пут правде и добротности. Поред велике дилеме и забринутости, признајем, био сам и поносан што код Светог Василија Острошког водим великана, класика, најпревођенијег писца у оној ондашњој вељој Југославији – Миодрага Булатовића Булета. Био сам поносан јер подједнако учествујем и свједочим један велики тренутак у животу човека који је једном ријечју, у једном дану, свијету рекао „слободан си“. Махер који је предрибљао све махере стварног и политичког подземља, писац-коцкар

Шта сада?! Господе, шта год да кажем можда се огријешим. Ријечи молитве коју сваку ноћ изговарам прије него се сну предам изговорих у том трену. „Господе, Исусе Христе, Сине Божиј, помилуј ме грешнога“.

отвореног покера, шмекер који је предрибљао краљеве, царе, владаре, бизнисмене, писце, коцкаре, хвалисавце, лажове, богаташе, имућне и веселе, заљубљене пјесничкиње... Шармер пристојних дама и оних лаког морала. Човек који је освојио пола свијета „Црвеним пијетлом“, али не и своју Црну Гору. Човек који је најавио људе – убице по свијету, који је видио црне птице над нашим светињама, једноставно – писац који је с лица и налица освијетлио своја предсказања... Човек-сироче, гдје год да је живио, који је петокраку претворио у жабу, а себе громовито представио у вријеме када је олуја најављивала ураган у српском народу. Мислим како је најбоље прећутати његово ново инсистирање на одговору. Тишина ће довољно рећи. „Ћути“, кажем себи.

Од доручка не би ништа. Тек онако залогаш или два, ни мрве више.

Као да нам неко нареди, устасмо у исти мах и кренусмо према излазу ресторана.

Испред хотела с осмјехом питам Булета идемо ли у Острог, на шта ће он рећи:

„Нема нам друге“, ухвати ме за руку, стеже и настави, „Морам да идем код свеца, нешто ме страшно вуче. Осећам, ако се поклоним свецу добићу знак, стићи ће глас да ми је мајка опростила што пресекох њене молбе да је не остављам, да не одлазим из Бијелог Поља које носим као посебну емоцију иако сам тамо као дете осетио мирис очеве крви и са собом понео топлину његове руке. Идемо, идемо...“ ■

КРИТИКА НЕДЕЉОМ

Тихо поетско сабирање

„Бдење пингвина“, Мирослав Алексић (Кораци, Крагујевац, 2024)

Пише: Сања Перић

У српској књижевности Мирослав Алексић читан је углавном као песник културе, рафинираног поетског израза и меланхоличних рефлексива о драми човековог постојања. Нова збирка *Бдење пингвина* по свом основном тону блиска је претходним Алексићевим књигама. Сам наслов, међутим, открива отклон од ранијих збирки, као што су *Арапски капричио* (2020) и *Кафкино матурско одело* (2021). У једној пјесми апострофирани као „непримерени“, можда баш унутар песничког контекста, пингвини својим гегањем несумњиво буде самилост и нежност, чак и у слици „безбројне војске царских пингвина“. Референце на културу присутне су, и то не занемарљиво, и у овој збирци, али као да песник осећа како оне, у дочаравању истинског ужаса или истинске лепоте, постају недостатне, попут пингвинових крила. Самилостно према смешном у људској природи, а достојанствено пред оним слабом, Алексић пише с новим и аутентичним надахнућем пониклим из фасцинације живим светом, трагајући посебно за оним што је у њему топлокрвно, меко и природно.

Топлина је, поред животиња, један од кључних мотива нове збирке. Пролеће и лето уоквирују пејзаже виђене детињим „унутрашњим видом“ и „плишано топлим“ погледом, док топлокрвни голубови и топла тела виолончела доносе гугутање и драгу музику. Да је топлина сведена на умекшавање песничке речи не би имала важност какву има у *Бдењу пингвина*. Усложњавање овог мотива, међутим, повисује вредносне домете збирке. Призор пламтећег тела војника пред израелском амбасадом помера праг надражаја на велику погубељ: у туђем пламену се не гори, нити болује у туђем болу. Злокобно равнодушни стих: „Свако је овде радио свој посао“ пренеси се на ратну атмосферу пјесме „Пилана“, у којој механизми зла непогрешиво

раде за огрев „фино изрезаним трупцима“. Не случајно, наредна песма носи назив „Долази зима“, у којој поларна зима значи вечну самоћу, „без вишка осећања“.

Слабашна могућност грејања на старим причама, сећањима и фотографијама у другој пјесми разоткривена је као обмана: „Фотографијама се не / може сачувати памћење. / Из њих незаустављиво избија / силено мастило као рђа, / као влага из старих зидова“. На исти начин задах лажи пробија се до свести: „На картону је писало: / Скупљам за упис на академију. / Знао сам да та девојчица лаже као сиенен“. Недужни бели кунић поред шешира с новцем јесте „стваран да стварнији не може бити“, али ипак са розе машицом. На сличан начин се у другој пјесми врпцама и целофаном бесмислено улепшава ружа. Песник као опсенар и сам учествује у лажи, а његова розе машица је метафора, која га удаљава од извора песме. Потреба да се побегне од рукописа постаје потреба да се ослушне свет, што постаје све теже и заглашујућој буци светских пилана, снимљених мелодија с разгласа и надљудских урлика умирућих.

Не чуди отуда што се животиње у поезији Мирослава Алексића најчешће не оглашавају, али се пропињу и извијају, попут петла, шарана, или кртице која покушава сагледати „варљиви горњи свет“. Непомирљиво је и кретање вука, док тражи непостојећи излаз из свог кавеза, сав упрегнут у идеју слободе. Алексић твори своју загонетку, другачију од Попине, у трагању за оним што је моћно и достојанствено чак и у бесловесном створењу каква је кокот. Нискости постојања

поистовећују се тако с вашљивим мраком кокошињаца, али не и са светом иза тарабе. „Бдење пингвина“ као последња песма у збирци открива једну светлу могућност достојанственог живота, чак и у условима „поларне зиме“: огрејати себе значити огрејати и заштитити ближњег. Нова књига Мирослава Алексића одаје зато веру у снагу заједништва и поезије, као уточишта за тихо сабрање људи у свим временима и приликама. ■

ПРИЧА О КЊИГАМА

Хм, ко је то појео књижевног јунака?

Пише: Ђорђе Писарев

Ако ћемо говорити право, онда нам ни мало није страно нити необично да животиње, са којима, како је то већ Бог самерио, делимо живот на овој планети, често користимо не само као (не)пријатеље у "стварном животу", него и као књижевне јунаке.

Није ли још стари добри Езоп, с којим се будући страствени љубитељи књижевности сусрећу још у раним годинама живота, користио уврежено мишљење о особинама животиња да би причао о људима, и обрнуто, а на нашим балкан-теренима са тиме нас упознао вредни и савесни Доситеј, помажући нам тако да сачувамо пут по цивилизацијским трачницама?

Нисмо ли, уосталом - свако од нас - преполели раздобља и фазе готово маничне, али и пријатне опседнутости читалачком грозницом која је нужну храну проналазила у старинским причама о митолошким бићима, свеједно сад већ с ког краја (не)откривене планете пристизале?

На крају, нису ли нам познате приче у којима су помешани јунаци из "људског" и животињског света, ратујући, засмејавајући или изазивајући љубав али и тугу у срцима читалаца који заправо и не разликују видове реалности, па баш као што им се дешава да сузе роне над судбинама људи, књижевних јунака, то исто им се дешава и са животињама као књижевним јунацима и то, будимо (готово) реални, често се успешније саживљавамо са јунацима које је писац измаштао, него са онима преписаним из стварног света?

Алиса трчи за зецом да би се нашла у чудесном свету друге реалности, Дороти бива однешена торнадом, а ту је одређену, раноправну улогу одиграла и једна маца, а мачке се истрајно шуњају и страницама прозе Нила Гејмена. Једна обитавала код Чернобоба, убице крава из градске клинице, једна га лечи у америчком Египту, у малој градској мртвачници ("Амерички богови"), а мачке у "Никадођији" служе пацоговорницама као храна:

"Она се летимично осврну ка другој страни просторије. Па опет погледа у Ричарда. Поново се осмехну.

'Волиш мачке?', рече.

'Да', рече Ричард. "Стварно волим мачке."

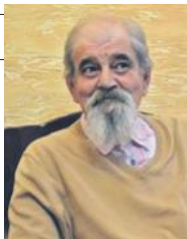
Анастезији као да је лакнуло.

'Оћеш буткицу?', запита. 'Или груди?'

МАЛИ ЛИРСКИ ЕСЕЈ

О заробљеним сновима

Милан Р. Симић

1.

Снови су корисни јер су слободни, рекао је познати аргентински писац Ернесто Сабато. Уз слободне, наравно, постоје и заробљени снови. Кошмар су, мука од оног свега. Из ноћи у ноћ, ређају се један на други као камен у рукама вештог зидара. Сневач види себе као обично страшило од сламе! Сања Девојку, гозбу, Беле године, нерођено дете, маглу над Брдима! Сања да је путник намерник, а као послатицу, сања целате са упаљеним свећама...

2.

Гаврани су на врховима прстију Сневача од сламе. Сневач од сламе обично је страшило које не уме да се закљони од снова.

Јутро се дави у очима Сневача од сламе. Сневач од сламе види себе као дете од магле над високим брдима. Његови снови озбиљни су и тешки. Као да су од отровне прашине. Путају околу.

Сневач од сламе је на гозби. Девојка убеђује Сневача од сламе:

– Висине не сахрањују наша падања!

Смеје се и тај смех Девојке разгони тешке ирисе опијума.

Сневач од сламе одговара:

– Смејеш се али знај: вино ће те уздићи и оставити изгубљени!

Девојка престаје да се смеје.

3.

За једно јутро, мудрима никне по зуб у самим зеницама. О томе се не прича. Наоко, Свето писмо поново проналази своје место. Књиге се пишу, и дописују. Тако дођу Беле године.

У Белим годинама, један је столетник чувао у планини вуну уместо оваца, и по који овнујски рог држао за појасом. Наишла прелепа Девојка, а старац, кад је спазио, ухватио онај рог, мислећи да држи ко зна шта. И заблестало за њом. А она – прошла.

У белој години, ни Сневач од сламе нема куда јер, врата се отварају једанпут или никада. А Сневач од сламе, жедан и бос и, као никада, жељан мириса жене. Домаћин га само понуди оним чиме једино може – млеком из, воском запечаћене, флаше:

– Отпиј и знај, млеко је за мртворођено!

Тада домаћица откопча кошуљу и покаже натечене груди.

Задигне и сукњу да цикне белина. Сневач од сламе цвила, истрошио би се, па опет, захвалан је: до ноздрва му допрже жељени мирис, и само проговори:

– Жеља и могућност су као старост и младост.

4.

А по изласку из кошмарних снова... Сневачу од сламе, прилазе целати. Сваки од њих носи у рукама упаљену свећу. Сневач од сламе шапуће:

– Оно дете од магле над високим брдима било је сувише мудро па је одбило да се роди. слушама га како пева у плавом бескрају. Понекад, као да ми се смеје! ■

ХОМО ПОЕТИКУС

Хрватски песник

Драган Хамовић

На одлазак
Данијела Драгојевића

Оде хрватски песник,
ред особењака,
У деведесетој
(грађа оточка, тврђа!),
Друг из очевих прича,
кад беху два ђака
Гимназије у славном граду
испод Срђа.

Отац мој, оностран
с две декаде предности,
Сусрешће исписника
као на матури,
Тад писао је песме
осредње вредности,
А повери их мору,
пепелу и бури.

Несуђен лиричар
и песник чудне славе
(Несклон јавној врви
за којом други жедне!)
У зрачној републици
можда изоставе
Све разлике из давне
распре беспоштедне.
Замислим Лазара,
у говору занета:
Док сином, песником,
опсењује Данета.

из рукописа

ИЗМЕЂУ РЕДОВА

Додијали су ми песници

Перица Милутин

"Слобода долази гола", мрмљао је у себи". Неко је већ исписао овај стих. Не знам, али знам да нема те слободе, тог места, простора који могу помоћи неуком спавачу. Он је растрзан између снова и тешких привијења која долазе незнано откуда. Испиају му, кап по кап, његов свет. Ионако збркан и растројен између немогућих идеја и сопствене немоћи. Све је успорено, неухватљиво у том скученом простору постеле и звезданог света. Сва воља и жеља да се коначно доведе у ред реч, не реч, свако слово, симбол, изазива страшан бес немоћи. Не може се лако изаћи из те собе у којој се води страшна невидљива битка, у којој гине све и све се претвара у прах и пепео, рушевину...

"Јеси ли завршио", чу непознат глас. "Ти мислиш да је твоја немоћ, твој лични пако занимљив и јединствен. Ниси ти ни видео ни осетио шта је права борба, унутрашње разарање бића и свих и замисљених и видљивих светова. Мислиш да је твоја самоћа јединствена и сензационална. Сва та булажњена о слободи, о речи, о некој борби и ко зна о чему још, испадају смешна, јалова. Ниси ти ни способан да спознаш шта

је прави свет једне собе, твоје мучитељке. Заборачи већ једному њу како треба, отворених очију без страха и стрепње да ћеш срести и видети нека чудовишта, авети, бог зна каква, и открити неке тајне, неизречене мудрости и спознаје. Погледај се како си јадан и немоћан, неспособан да погледаш истину у очи, истину која открива оно чега се највише плашиш. Не, није твој лични кошмар и пакао, мали и безначајан. Уствари, ти и не знаш шта је то пакао..."

Изговоривши ове речи, пред њим се појави силуэта човека, неодређених година, висине, црта лица. Пре је личила на неку материјализовану авет него на човека.

"Не бој се, нисам ја никаква утвара ни дух. Пођи са мном. Треба да изађемо из твоје запуштене собе, боље рећи - запуштеног простора, на свеж ваздух да ти нешто покажем. Пођи слободно, не бој се".

Један поред другог кренуше напоље. Пред излазним вратима непознати посетилац рече: "Буди спреман, показаћу ти нешто што те не престано прогања". Изашавши, оп показа: "Погледај". Пред њима се пружао град. "Хтео си да знаш како изгледа пакао. Па погледај добро, то је прави пакао". У том тренутку несташе његов нови познаник. А он остаде сам на улици будући се из сна. ■

ЛИКОВНИ ПОГЛЕД НА СЛОВО Т У РОМАНУ „СЕМОЉ ГОРА“

Реч и слика

Пише: Данило Вуксановић

Након четврт века од настанка великог броја цртежа и слика у мојем крњојелском средишту асоцијативног сликарства, када су се у технолошком смислу цртеж и слика пројели, потврђена је раније изречена истина да се реч и слика попут цртежа и слике допуњују. У исцртавању и исликавању „таблица“ породичног стабла, у заокруженом облику савардачишта под хладом јавора, радио сам сваког лета у Крњој Јели на тророгом штафелају, од 1996. до 2000. године, загледајући у живописну Црвену греду, иза чијег се, наизглед заравњеног тавања простире планина Сињавина. Да бих разумео тај простор

У оквиру манифестације „На извору Вукова језика“ у Жабљаку биће представљена Сабрана дела академика Мира Вуксановића. Тим поводом изашла је књига двојног ауторства под називом „Точило. Ријеч и слика“ у којој су издвојене приче под словом Т из романа „Семољ гора“, штампане уз слике и цртеже Данила Вуксановића настале у комбинованој техници у периоду 1996 – 2000. године.

имагинарних односа, смештених међу пећинама и обраслим литицама, морао сам ослушати људе који су уз Црвену греду порасли. Сваки део ових стена има посебан назив са мањим варијацијама, што ми је помогло да увидим да се именоване гледаног и касније цртаног ујединило. Велика ластва као носећи централни део Црвене греде собом држи ластвице и тавањке а испод њих су криве линије означавале мање и веће просторе. На врховима и у самој Црвеној греди множина ђонти и ђопина, огледала се у сребрнкастом сивилу точила, у изобилу одроњеног камена. У

тим тачкама се кретао мој сликарски поглед и потом се редовно заустављао на курдељима, доњим и горњим. Они су били и остали кустости (чувари) моје сликарске иницијације, обележја граничних димензија, оличених у видљивом облику, познатом у народној легенди под знаком „окамењених сватова“. Читаве серије експресионистичких радова свој ослонац су проналазиле у сипком сликарству Петра Лубарде али и у атмосфери чувеног текста „Плави јахач“ Василија Кандинског. У свом роману *Семољ гора*, писац откључава „ковчег од лудевине“ и открива затурено благо нашега језика у нестјајању, под азбучним редом наслова, увезујући у снопове бројна тумачења кроз приче, дијалог, пословице, веровања и легенде. Под словом Т налази се 25 кратких прича у којима се кроз дијалог износи слика доласка живописца на тло под Црвеном гредом, када писац поставља питања домаћинима а они одговарају како је долазник сликао и на нов начин спознао себе. Под словом Т читалац се сусреће са сликарским одликама, начинима сликања али и са његовим истинским повратком у празавичај. Свака од 25 насловних речи тумачи како и сликар „гради ријеч бирајући боју док води четку у нијемом разговору које гађа у око посматрача“ („Тадачиги“), или како узима одсвакуд „према небу и свијетлу да му се са прста прилике одвајају“ и да зна да ће камен отићи високо и далеко („Талашити“). Писац пита и истовремено описује како је живописац пронашао срећу и у „семољској модрици отворио кантове свог родословља“ а ликове својих предака редом препознао и у гредама извајао („Таличан“). Акцентујући самоћу уметничког стваралаштва, назначену на више места, писац *Семољ горе* даље се распитује о мудрому старцу који је саставио читав век и чија реч говори исто што и живописчева рука („Тревити“). Сликарев „бијели курдељ са црвеним крилима“ означава тренутак када је живописац успео да из „каммене чељусти отргне парче ведрине“ („Топлик“). У мозаику курдеља са црвеним крилима сликарске појавности у сусретању са надахнућем, 25 прича под словом Т у *Семољ гори*, назначавалају исцелитељску моћ слова Т као вишеструког древног симбола. Креација

је одувек била у сржи самотњачких напора којима су уметници, уз велика одрицања, стизали на врх недоступних планина како би били надамак Сунца. Нешто од сунчевог сјаја остало је забележено на мојим цртежима и сликама у књижници под насловом *Точило*, уз приче из *Семољ горе*.

„И жао нам је и мило нам је што је отишао. Жао нам је због навике, а мило нам је због свега што је одавде одио. И ваше ће собе на цвијет замирисати, са његових слика у семољским бојама, испод семољског сунца које ће и тамо грјјати“ („Тутати“).

ДЕВЕТА УМЕТНОСТ: „СЕНТ ЕГЗИПЕРИ“ ХУГА ПРАТА

Кретање у смеру сећања

Пише: Драган Стошић

Три минијатуре Хуга Прата, реализоване пред крај његовог живота (1993-94), пре него је изгубио битку са болешћу (20. августа 1995), *Сент Егзипери, последњи лет*, заједно са причама *На далеком небу* и *Морган*, љубитељима уметничког опуса једног од најбољих светских стрип аутора (и главног кривца да овај медиј добије статус девете уметности), подарио је могућност да завире у скривене заблије *Другог светског рата* и масовне људске трагедије коју је он произвео. Од недавно, оне су и пред читаоцима српског говорног подручја, захваљујући преводитељки Гордани Суботић и *Чаровној књизи*, која овим гестом настала успешно представљање Пратове ауторске оставштине. Овај албум долази након *Гауча* (коаутор са Милом Манаром), *Пустинских шкорпија*, *Кинског (који) прича*, *Наредника Кирка*, *Језуите Џоа* и *Вилинга*.

Али, да завиримо у кратке белешке из пера уредника у *ЧК* „Извијачки авион П-3831, јула 1944. враћа се, после извршене мисије, у базу на Корзици. За кормилом се налази један од најпознатијих француских књижевника свих времена: Антоан де Сент Егзипери. Али авион и његов пилот никад неће стићи на циљ...“

И, полазећи од познатог податка да је олупина Сент Егзиперијевог авиона, који се срушио тог 31. јула 1944, пронађена на дну мора близу Марсеља 2003, без његових посмртних остатака, што је послужило за стварање нових легенди о аутору *Малог Принца*, Прат је проговорио, на себи својствен начин, о последњим тренуцима Сент Егзиперија, стављајући их у снолики свет у коме се збивају паралелне радње - временске и просторне, бојећи их жутом и плавом подлогом као њиховим одредницама.

Но, „није то реконструкција његовог дела, већ фантастично тумачење његовог живота“, како ће забележити Умберто Еко, а љубитељима приповедања без граница, на 60 табли биће понуђена шетња небеским и земаљским простанствима широм кугле земаљске... изнад Француске, изнад Анда, у Буенос Ајресу и Њујорку, кроз (временска) врата у пустињи... на поприштима Шпанског гађанског рата... у поштанским двокрилцима, ратном извијачком авиону, међу *облацима овцама*, или како то дефинише *небески полицајац* - „Идите до краја па скрените на запад код последњег сна“. На том путу Мали Принц ће Антоана питати, тра-

жи ли сутон, и замолиће га да му поново нацрта овцу, јер му је претходна побегла са једном звездом.

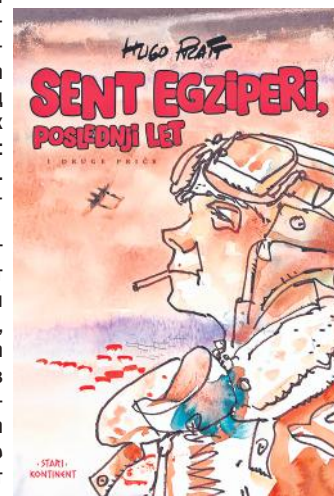
„Не могу да координирам сва та сећања. Долазе и одлазе, слике се преклапају“, помислиће у једном моменту Сент Егз у свом копкиту. „Сент Егзипери и Прат су се морали упознати, кад-тад. Прва заједничка тачка: неизвесно је да ли је Сент Егзипери летео да би писао или је писао да би летео. А за Прата бих рекао да је неизвесно да ли је путовао (и стварно и посредством пилотских књига) како би причао своје приче, али је причао своје приче да би имао изговор да путује (можда чак само посредством пилотских књига). То није игра речима.

Испрва су те две ствари напоредне, пиши, путуј, потом поново путујеш да би дошао до надахнућа за своје писање, на крају пишеш да би поново уграбио прилику да путујеш...“, потсећа читаоце у свом предговору Еко.

„Сент Егзе не иди у смеру сећања... то је као да посећујеш гробље“, упозорен је јунак ове приче пуне парадокса. „О! Мени се гробља свиђају... Њихови чепреси, мир прожет мирисом тамјана, гуштери на зиду под летњи сунцем...“, сигуран је он. „Говорити о смрти... Па шта?! Открио сам ја шта је

смрт... Смрт је...“ Све ово стало је у последњи пет квадрата сасвим надреалног дијалошко-монолошког комуницирања двојице аутора, који су, свако на свој упечатљив начин, обележили креативни свет човечанства у 20. веку.

Ни остале две приче у овом албуму ништа мање не потврђују Пратов однос према рату и патњи, али су свакако у сенци *Последњег лета*. Судбину која раздваја два пријатеља - италијанског и британског пилота, чије су главне повезнице љубав према далеком небу и једној жени, читаоци проналазе *На далеком небу*, чији крај дочекује само један од њих. Морган, пак, у истоименом стрипу, млади је британски официр, чије се мисије одвијају на Ладранском мору, између Југославије и Венеције, а његов је учинак неупитан, чак и кад мора да одузме живот који је претходно спасао...

ПРОЗОР У СВЕТ

Рем Колхас

Делирични Њујорк;
ретроактивни
манифест за Менхетн
— одломци —

Делирични
Њујорк

Рем Колхас

(Културни центар Војводине
„Милош Црњански“, 2024)

Делирични Њујорк; ретроактивни манифест за Менхетн“ је збирка одломака из есеја холандског архитекта, теоретичара архитектуре и урбанисте, Рема Колхаса. У питању је покушај да се артикулише нека врста поетике/филозофије простора ове велике њујоршке четврти, или како сам аутор каже, да се накнадно осмисли нека врста архитектонског манифеста Менхетна. Под овим Колхас заправо под-разумева врсту културне критике и деконструкције различитих значењских слојева града – једна од главних тачака интересовања за аутора је човеково постојање у свету који је потпуно измислио и направио он сам: цео Менхетн је конструисана фантазија.

У својим (крајње приступачним) есејима, Колхас износи неколико занимљивих тачака које по њему чине Менхетн оним што јесте – осим потпуне артифицијалности и удаљавања од природе (све је бетонизовано, сређено, искоришћено), ту је и његова „хиперзбијеност“. Менхетн је парадигма за експлоатацију пренасељености. Један од начина да се постигне функционална искоришћеност простора свакако је и

Реч критике

карактеристични облик решетке тлоцрта Менхетна, на чију форму се Колхас изнова враћа у својим тумачењима. По њему, ова форма даје Менхетну облик „ригідног хаоса“ – простор је флуидан у смислу да је могуће у њега ставити све, докле год се уклапа у строгу праволинијску форму решетке. У исто време, Менхетн је апсолутно једначан, јер су његове строго зацртане линије унапред одредиле његов коначни облик много пре него што је већина зграда заиста и изграђена – већ почетком 19. века урбанистичким планом замишљено је да поседује дванаест авенија које се пружају правцем север-југ, и 155 улица у праволином правцу исток-запад.

Уз теоријске рефлексије о Менхетну, Колхасов текст посвећен је и историји овог чувеног дела Њујорка, али без сувише досадних детаља – читаоцу су представљени најважнији догађаји из прошлости, као и настанак оних зграда које ће постати његови симболи (јотел „Валдорф-Асториа“, зграда Емпајер стејт, Рокфелер центар...), и тумачење њиховог простора.

Настаја Писарев

Цитат

Када је реч о структури, ова књига је симулакрум решетке Менхетна: колекција блокова чија близина и контраст појачавају њихова одвојена значења. (...)

Филмске звезде које су водиле животне пуне авантура често су искувише егоцентричне да би препознале обрасце, превише неартикулисане да би изразиле намере, превише немиле да би забележиле или запамтиле догађаје. Писци из сенке то раде уместо њих.

На исти начин, ја сам био писац из сенке за Менхетн.